

МАТИЦА СРПСКА
ОДЕЉЕЊЕ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЈЕЗИК
ЗБОРНИК
МАТИЦЕ СРПСКЕ ЗА ФИЛОЛОГИЈУ И ЛИНГВИСТИКУ
MATICA SERBICA
CLASSIS LITTERARUM
ARCHIVUM PHILOLOGICUM ET LINGUISTICUM

Покренут 1957. године
До XXVI књиге (1983) излазио под називом *Зборник за филологију и лингвистику*

Главни уредници:
Др Миливој Павловић (1957–1960), др Рудолф Коларић (1961–1962),
академик Павле Ивић (1963–2000), академик Александар Младеновић (2001–2009),
академик Јасмина Грковић-Мејџор (2010–)

LXIII/1

Уредништво:
Др МИЛИВОЈ АЛАНОВИЋ, Др НАДА АРСЕНИЈЕВИЋ, Др ЖАРКО БОШЊАКОВИЋ,
Др ЈАСМИНА ГРКОВИЋ-МЕЈЦОР, Др ДРАГА ЗЕЦ, Др ГЕРХАРД НЕВЕКЛОВСКИ, Др МОТОКИ НОМАЧИ,
Др СЛОБОДАН ПАВЛОВИЋ, Др ДРАГОЉУБ ПЕТРОВИЋ, Др МАТО ПИЖУРИЦА, Др МИЛОРАД РАДОВАНОВИЋ,
Др ВЛАДИСЛАВА РУЖИЋ, Др СВЕТЛАНА М. ТОЛСТОЈ, Др ЗУЗАНА ТОПОЛИЊСКА, Др БЈОРН ХАНСЕН

Collegium redactorum:
Dr MILIVOJ ALANOVIĆ, Dr NADA ARSENIJEVIĆ, Dr ŽARKO BOŠNJAKOVIĆ, Dr JASMINA GRKOVIĆ-MAJOR,
Dr BJÖRN HANSEN, Dr GERHARD NEWEKLOWSKY, Dr MOTOKI NOMACHI, Dr SLOBODAN PAVLOVIĆ,
Dr DRAGOLJUB PETROVIĆ, Dr MATO PIŽURICA, Dr MILORAD RADOVANOVIĆ, Dr VLADISLAVA RUŽIĆ,
Dr SVETLANA M. TOLSTOJ, Dr ZUZANNA TOPOLIŃSKA, Dr DRAGA ZEC

Главни и одговорни уредник:
Академик ЈАСМИНА ГРКОВИЋ-МЕЈЦОР

ISSN-0352-5724 | UDK 80/81(082)

ЗБОРНИК

МАТИЦЕ СРПСКЕ
ЗА ФИЛОЛОГИЈУ И ЛИНГВИСТИКУ

LXIII/1

НОВИ САД
2020

САДРЖАЈ

ЧЛАНЦИ И РАСПРАВЕ

Frederik Kortlandt: On Šaxmatov's Law	7
Александар Лома: <i>Оружие, орудие</i> , серб. <i>урујџка</i> и смешение приставок	11
Орсат Лигорио: Сх. <i>кашц</i> 'кајсија'	21
Ана Кречмер: Православна Славија (у словенској историји и у историјској славистици) ..	25
Радмило Маројевић: Версификација Његошевог спјева <i>Шћејан Мали</i> (Реконструкција силабичких константи)	47
Дејан Средојевић: Вредносни судови о различитим реализацијама акцента	67
Francis Corblin, Тјана Ашић: Does Serbian Have Three Demonstratives?	91
Првослав Радић: Из српске фразеологије: (<i>видети</i>) <i>чија мајка црну вуну ђреде</i> . Лингвокул- туролошки приступ	115
Мирјана Петровић-Савић: О траговима неоакута у говорима северозападне Србије ..	131

ХРОНИКА

Марина Курешевић: Научни скуп <i>Историјска лексикографија српског језика</i>	141
---	-----

КРИТИКЕ И ПРИКАЗИ

Александар Милановић: Jasmina Grković-Major, Björn Hansen, Barbara Sonnenhauser (Eds.). <i>Diachronic Slavonic Syntax. The Interplay between Internal development, Language Contact and Metalinguistic Factors</i>	147
Вера Васић: Миливој Алановић. <i>О дојунама и дојунавању у српском језику</i>	153
Гордана Штасни: Јелка Матијашевић. <i>Деривајолошко-лексиколошка истраживања руског и српског језика</i>	164
Милош Ковачевић: Свеобухватно осветљење категорије екскламативности	178
Милан Ивановић: По Вуку довијек	184
Иван Књижар: Јасмина Московљевић Поповић. <i>Корелативне конструкције – теоријске основе анализе</i>	193
Гордана Лалић Крстин: Ранко Бугарски. <i>Српске сливенице: монографија са речником</i> ..	197
Анђела Васиљевић: Интердисциплинарна парадигма и француске студије данас	202
Упутство за припрему рукописа за штампу	215
Contents	221

Мирјана Петровић-Савић

О ТРАГОВИМА НЕОАКУТА У ГОВОРИМА СЕВЕРОЗАПАДНЕ СРБИЈЕ

У овом раду саопштићемо прве резултате наших истраживања о постојању неоакута на терену северозападне Србије (Јадар, Рађевина, Подгорина, Колубара и Посавотамнава). Грађа, којом овом приликом располажемо, показује да се овај стари акценат среће у једносложним речима (*dāj, n̄ōj*) и вишесложним (*rādi, cr̄kva, sūnčeva*). Гледано по врстама речи, забележили смо га код глагола, именица, заменица, придева и прилога.

Кључне речи: дијалектологија, неоакут, дугоузлазни акценат, северозападна Србија, Колубара, Подгорина, Рађевина, Јадар, Посавотамнава.

In this paper, we offer the first results of our research on the existence of the neoacute accent in the territory of northwest Serbia (Jadar, Rađevina, Podgorina, Kolubara i Posavotamnava). The materials available to us for this study show that this old accent is encountered in monosyllabic words (*dāj, n̄ōj*) and in multisyllabic ones (*rādi, cr̄kva, sūnčeva*). As far as parts of speech are concerned, it can be found in verbs, nouns, pronouns, adjectives, and adverbs.

Key words: dialectology, neoacute accent, long falling accent, northwestern Serbia, Kolubara, Podgorina, Rađevina, Jadar, Posavotamnava.

Област северозападне Србије (Јадар, Рађевина, Подгорина, Колубара и Посавотамнава) јесте област из које имамо неколико општих дијалектолошких описа (в. Николић 1966; 1968; 1969; РЕМЕТИЋ 1981; РЕМЕТИЋ – ИВИЋ 1981; ПЕТРОВИЋ 2005; РАДОВАНОВИЋ 2006; 2014), али и поред тога у овоме ареалу могу искрснути нова, занимљива питања,¹ при чему ту спада и прецизније утврђивање изоглосе неке од језичких појава. Свакако највећу пажњу домаће науке привукло је откриће незамењенога јата и објашњење његовога порекла (в. РЕМЕТИЋ 1981; 1981а), чиме је једна „типична” говорна зона шумадијско-војвођанског дијалекта осветљена из историјског угла пре крупних миграција које су темељно измениле говорну слику овога подручја. Међутим, један од приоритета српске дијалектологије јесте и утврђивање граница неоакута, а наше истраживање на терену показује присуство, у траговима, и ове друге значајне предмиграцијске црте. Стога циљ овога рада и јесте регистровање појаве на доста широком простору, који смо прелиминарно омеђили својим истраживањима. У будућем раду намера нам је оцртавање границе овом архаизму на терену (северо)западне Србије, с нарочитим освртом на подударање с границом незамењенога јата, будући да је већ назначено да се „акут у говорима северне и западне Србије могао укрштати и са исто тако архаичним чувањем фонолошке индивидуалности јата” (ПЕТРОВИЋ – ГУДУРИЋ 2008: 419).

---

¹ О степену испитаности шумадијско-војвођанског дијалекта, као и говора у овом делу северозападне Србије, в. РАДОВАНОВИЋ – БОШЊАКОВИЋ 2009.

У српској историјској акцентологији сматрало се да је у источном и јужном делу штокавских говора, тј. на српском етничком простору, прасло-венски неоакут нестао из акценатског система око VII–VIII века (Белић 1958: 6). Међутим, пре нешто више од четврт века, Павле Ивић је у студији *Неоакут на падинама Копонаика* утврдио фонолошки статус овој појави, за коју наводи да представља заједничку научну својину његову и С. Реметића (1994: 241), износећи запажање „да у области источно и североисточно од Копонаика постоји ареал дуг најмање 40 километара у ваздушној линији у којем неоакут није изједначен са дугим силазним акцентом. На северу тај ареал допире готово до саме Западне Мораве на сектору између Трстеника и Крушевца, а на југу он се простира бар до Мерћеза и Мрча² западно од Куршумлије” (Ивић 1994: 245). У истом раду закључено је да „језгро србијанског ареала чувања акута чини по свој прилици Александровачка жупа, где је тај акценат веома жив и у једносложницама, па и на ултим вишесложница” (Ивић 1994: 246). Овај акценат је потом потврђен у лепосавићкој околини (Радоичић 1996), проучени су његови трагови у студеничким говорима (Драгин 2005), као и његово постојање у траговима на падинама самог Копонаика, у говорима Косова и Метохије (Радић 2010а).³ На чињеницу да је дугоузлазни акценат на месту дугосилазног познат и у говору јагодинског краја, скреће пажњу Првослав Радић (2004: 255). Драгољуб Петровић и Снежана Гудурић 2008. године на северном подножју Рудника бележе „више примера са ‘необичним’ дугоузлазним акцентом у неким типовима примера, пре свега у једносложним прилошким облицима типа *нѓд, вѓд, зѓр, дѓл* и у облицима Гмн. типа *дѓбрѓвѓлѓца*” (2008: 419). Овиме је потврђено присуство старог акцента на новоштокавском, четвороакценатском терену. У прилогу *Трагови неокута у зѓворима јѓзѓзападне Србије*, Драгољуб Петровић, реконструирајући предмиграциону дијалекатску слику на простору од Драгачева до северног подножја Рудника као косовско-ресавску, наглашава да би додатна истраживања на том простору требало да покажу „да ли су јужне падине Повлена и Маљена могле бити она линија до које је тај дијалекатски масив према северу имао најдаљи домашај или се ‘зауставио’ негде на међи југоисточне зоне Ужичке Црне горе и таковскога краја” (2010: 400). Да то није најсевернија тачка чувања неокута, помишља Виктор Савић уприлогу из историјске акцентуације, у којем ради одгонетања система надредних знакова у једном историјском споменику користи резултате својих теренских истраживања (1998; 2001) у области Ваљевске Подгорине, где је у једносложним облицима слушао ‘необичан’ дугоузлазни акценат на позицији неокута или пак са секундарном реализацијом тамо где је обичан дугоузлазни акценат неодржив (Савић 2019: 342).⁴ У новијим дијалектолошким студијама с овога терена (Радовановић 2006; 2014), поменута појава није примећена.

² Првослав Радић је, пишући о говору села Мрче у куршумлијском крају, запазио „један нетипичан дуги узлазни акценат” и као главно наметнуло му се питање „да ли се овај акценат може довести у везу са метатонијским акутом” (1990: 9). У самом раду, примере са овим нетипичним дугоузлазним акцентом бележио је знаком за акут (˘).

³ Софија Милорадовић љубазно нам је дала на увид рад, који се налази у штампи, у којем скреће пажњу на значај те особине у косовско-ресавским говорима (Милорадовић 2019).

⁴ Појава је илустрована примерима: нѓј, нѓд, вѓд; залѓдѓ, жѓрѓм (Савић 2019: 342). Аутор износи претпоставку да се на простору данашње централне Србије, од Западне Мораве, па све

Овим радом настојимо засигурно померити границу дугог акута у овом делу западне Србије: и северније и западније у односу на ону до које је у својим истраживањима дошао Драгољуб Петровић. Корпус за потребе овог истраживања представља расположива грађа из Јадра, Рађевине, Подгорине, Колубаре и Посавотамнаве.⁵ Овај рад је, првобитно, замишљен као испитивање постојања неоакута на терену Рађевине. Пре петнаестак година објављен је рад *Основне фонетске особине говора рађевског села Беле Цркве* (Петровић 2005). Приликом израде тога прилога, приметили смо присуство дугоузлазног акцента на једносложним прилозима типа *ӣу, нод, дол*, где му, са становишта акценатске теорије, није место. Пошавши од раширеног уверења у нашој струци да су те једносложнице резултат губљења целога постацкентског слога (*ӣу*, ум. *ӣуде* и сл.), овој појави нисмо придали одговарајући значај. Постојање тога акцента у поменутој позицији и даље је представљало начелни проблем у реализацији дугоузлазног акцента који из историјских и интонационих разлога изискује, по моделу, постојање најмање два везана слога, од којих је други неакцентован. Када је неоакут потврђен на обронцима Рудника (Петровић – Гудурић 2008), оживела је и наша пређашња идеја о његовом постојању у Рађевини. Поновним преслушавањем трака из Рађевине, сада с другим циљем, овај необичан акценат најпре смо чули у Липеновићу (*зн̄ачи*). У том селу, код истог информатора, бележили смо дати акценат у почетку само код овог глагола. Када је, касније, сам информатор проширио репертоар примера с оваквим акценатом, одагнали смо сумњу да је реч о лексикализованом појави. Према нашем материјалу, који овде није у целости наведен,⁶ испоставило се да неоакут има на целој територији Рађевине. С друге стране, сазнање да је неоакут забележен и на Руднику, навело нас је на то да циљано проширимо ареал свога истраживања. Најпре смо преслушали траке из пунктова које смо током 2005. године посетили за потребе *Српског дијалектолошког ајласа* (Зукве, Боговађа, Осладић и Драгодол; в. нап. 7). Касније, сакупљајући ономастичку грађу на терену Јадра, искористили смо прилику да проверимо да ли је и на том терену присутна ова појава. На основу наших аудио-записа, праћена појава потврђена је у оном делу Јадра из којег имамо материјал. Након тога, ради убирања контролних пунктова, дошли смо до грађе и из још неких подгорских села (Царина, Гуњаци, Остружањ и село Осечина). Испоставило се да смо у свакоме од њих слушали дугоузлазни акценат на месту где се очекује дугосилазни, тј. на месту старог акута, односно – да у свакоме од њих имамо трагове неоакута.

до Саве и Дунава на северу, у предмиграционом периоду формирао говорни тип који наслеђују данашњи шумадијско-војвођански и смедеревско-вршачки говори (Савич 2019: 342).

⁵ Са по једним пунктом, заступљене су Посавотамнава и Колубара. У првој области посетили смо село Зукве, а у другој – Боговађу. И у једном и у другом пункту, као и у селима Драгодол и Осладић, која припадају Подгорини, и Липеновићу у Рађевини, грађу смо сакупљали 2005. и 2006. године за потребе *Српског дијалектолошког ајласа*. У свим осталим пунктовима који не припадају Рађевини, грађа је сакупљана у последњих неколико година. На терену Рађевине, у одређеним временским интервалима, грађу смо сакупљали од 2003. године до данас.

⁶ За сада, циљ нам није била исцрпност примера и њихова детаљна анализа, већ прелиминарно регистровање појаве на одређеном терену ради отварања могућности утврђивања њеног простирања.

На посматраном терену, дуги акут, односно његови трагови, јавља се како у вишесложним речима тако и у једносложним. Забележене примере даћемо разврстане по категоријама речи у којима смо га бележили: глаголи, именице, заменице, придеви и прилози, држећи се азбучног реда потврда, италиком, иза којих у загради следи назив пункта. Акценат из техничких разлога бележимо знаком који је уобичајен у нашој дијалектологији (~), на овоме месту без залажења у осетљиво питање његове акустичке вредности (в. ниже). Напомињемо да се већина наших примера реализује и с дугосилазним акцентом.⁷

1) У *злаболским* облицима неоакут смо бележили у презенту следећих глагола и то на првом слогу, одн. на глаголској основи. У грађи којом располажемо, немамо примера с овим акцентом на крајњем слогу, тј. на наставку:

Ја нйшта, *врѣшйм* се (село Осечина). Набйја влакно, *ѣрушй*, тѳ се *ѣрушй* (Ставе). Гавран *ѣѣѣ* (Боговађа). *Дѳћу* нам комшйнке (Царина). *Дѣј* нѣшто да пѳпијѣмо (Ставе). И *знѣчи* ето успѣѳ сам тѳ (Сипуља); *Знѣчй* јѣду силѣжу (Сипуља). *Зйда* се цйглѳм (Осладић); То *знѣчй* поредовнйци, мѳј рѣд је данѣс (Липеновић). Штѳ то *знѣчй* Браим стрѣне (Липеновић). *Кѣжѳ* ѳни мѣни (Липеновић). *Кѣжѣ* она, дѣда, мй смо дѳшли дѳ тебѣ, *кѣжѣ*, трѣбајѳ нам нѣкй подѣци (Липеновић).⁸ *Кѣжѣ*, *кѣжѣ* знѣш ли тй дѣда (Липеновић). *Кѣжѣ*, штѳ се твѳје сѣло зѳвѣ тѣкѳ (Липеновић). *Мѣзйм*, штѳ ћу (Бела Црква). Да и *рѣнимѳ*, да и издржѣвамо (село Осечина). Шѣс гѳдйна како *рѣдй* (Зукве). *Рѣдй* јѣшт (Толисавац). *Свйрѣм* четрдѣсет и чѣтири гѳд^нне (Гуњаци). И ѳн *сйѣвѣ* нѣрод тѳ (Равнаја); И ѳндѣ *сѳчѣш* на мѳсурове (Шљивова).

2) Код *именица* је овај акценат забележен у следећим примерима:

А јѣ сам *млѣда* (у значењу ‘невеста’) стѳјйм тѳ (Драгодол). Мѳја *мѣјка* трчй (Шљивова). *Црква* је се ѳдржѣла (Липеновић). Ишли у *цркву*, ѳндѣ смо йшли у *цркву*, у *цркву* у Лѳзници (Тршић). *Мѣчѣ* је нѳс^нла бѳшчу (Липеновић).

3) *Придеви* у којима смо бележили неоакут: Мѳчила су већѣ рѳпе йскопѣне са прѳточнѳм вѳдѳм или са *сйѣлнѳм* вѳдѳм (Ставе). Прѣ *сѳнчѣѣ* рѳђѣја (Гуњаци). Јѣсте *зймскѳ*, али млѣдѳст (Тршић).

4) *Заменице* са забележеним неоакутом: Узмѣ се прѣстѣн *њѳј* (Шљивова). *ѳн* је дѳшо ѳвдѣ (Бела Црква). *Вѣс* дѣѣ трѣбѣ (Липеновић). *Тѣј* шѣпскй вѳјнйк (Липеновић).

5) *Прилози* са забележеним неоакутом: Стѳјйм *йѳѳ* (Драгодол). Бйла им кѳђа *нѳд* (Бела Црква). *Вѳд* су пѳпадали (Комирић). Кад су бйли нѳмѣд, *йѳѳд* су дѳшли (Бела Црква). Стѣѣи *вѳд* (Ставе).

Грађа коју смо представили у овом раду показала је да се неоакут на истраживаном терену бележи у готово истим категоријама речи у којима се бележи и у другим крајевима (уп. нпр. Ивић 1994: 243; Петровић – Гудурић 2008: 421; Радић 2010а: 231): у облицима презента, код именица, придева, заменица и прилога. У нашим примерима, дуги акут је својом позицијом

⁷ Има и изузетака: на пример, у селу Бела Црква у Рађевини искључиво смо слушали *мѣзи*, *лѣди*; због чега и претпостављамо да таквих изузетака има још и да се могу срести и у другим пунктовима.

⁸ У овом примеру, тј. реченици, јасно се види како један информатор наизменично користи дугосилазни акценат и акут.

везан за први слог у речи, где конкурише дугосилазном акценту из новоштокавског, по пореклу источнохерцеговачког система. То значи да је његова реализација у начелу везана за коренски део речи, у граматичкој равни подударан с основом за облик код променљивих речи. Може се рећи да није ограничен број слогова од којих се речи с овим акцентом састоје, није ограничен (једносложне, двосложне, вишесложне).

Материјал којим располажемо сматрамо репрезентативним јер показује, често, и врло типичне примере за акут, израније нам познате из литературе. Ипак, у овоме часу не располажемо подједнаком количином грађе из сваког пункта и пунктови нам нису равномерно распоређени по областима, што ћемо кориговати у предстојећим, систематским истраживањима овде оцртаног терена, па стога наводе изнете у овом прилогу сматрамо прелиминарним, тј. неком врстом најаве прецизнијег утврђивања правца простирања и ширине обухвата ове значајне фонетске црте. На пример, из Посавотамнаве располажемо подацима само за један пункт (*Зукве*), али потврда неоакута из овога места, једина у снимљеном материјалу, у исто време је типична за тај акценат (*рăдѣ*).

Примери предочени у овоме прилогу наводе нас на закључак да је на простору северозападне Србије дуги акут присутан, па макар и у траговима. Забележени и овде представљени примери потврђују његово постојање и доказ су да се он није сасвим изједначио с дугосилазним акцентом. Пошто се у свим другим позицијама јасно разликује дистрибуција дугоузлазног и дугосилазног акцента, очито је да у овим позицијама то не може бити обичан дугоузлазни, него мора бити стари акут. Акутски интонирани слог, према нашем слушном утиску, има подигнуту тонску линију, константнију од оне код дугоузлазног акцента, или прилично равну, с блажим падом на поста акценатском слогу него код истога, дугоузлазног акцента; код једносложних речи могући је нагли скок мелодијске линије. У начелу, наведено одговара досадашњима описима истога акцента у јужнијим српским областима.⁹ У неким случајевима јасније смо чули ову посебну акценатску вредност која је по својој вредности негде између дугог узлазног и дугог силазног акцента. У нашим белешкама, сачињеним у време прикупљања материјала, уз такве примере и стоји напомена да чујемо „нешто између”.¹⁰ Ову акценатску појаву није лако уочити јер изискује нарочите околности да би се

⁹ „Тај се акценат по својим особинама налази негде између *и* и *и*. Очигледно и за њега важи оно што је констатовано за *~* у Славонији: од *и* он се разликује узлазним (или бар равним) тоном на акценатованом вокалу, а од *и* ниским тоном на следећем слогу. Слушни утисак далекосежно варира приближавајући се час једном час другом од тих суседа у систему” (Ивић 1994: 245). Уп. Петровић – Гудурић 2008: 426; Радић 2010: 44, 49; 1990: 9.

¹⁰ Примедбе овога типа почели смо давати у каснијој фази, када смо већ преслушали знатан број трака. Та чињеница, претпостављамо, може ићи у прилог томе да што смо више слушали примере с акутом, односно примере где на месту старог акута бележимо акценатску вредност која се налази између дугосилазног и дугоузлазног акцента, јасније смо тај специфични акценат чули, тј. препознавали. На самом почетку трагања, припремили смо ухо за препознавање дугоузлазног акцената на месту дугосилазног. Како је време одмицало и наше ухо извесно време слушало ту акценатску вредност на поменутој позицији у речи, постало је осетљивије и способније да дефинише и препозна то што је звучало као „то нешто између”.

идентификовала у говору, и снимљеном и живом, а пре свега због (врло) ниске фреквенције потврда за акут и, истовремено, знатнијег броја потврда истих облика с дугосилазним акцентом.¹¹ Препознавање ове акценатске вредности отежава и чињеница да је узлазност у интонацији једно од основних средстава у експресивизацији говора. На то је још 1909. године скренуо пажњу Александар Белић, запазивши ту црту у говору Цреса (2000: 344). У овом тренутку, сматрамо, довољна је идентификација мелодијске компоненте дугог акцента с акутском интонацијом у позицијама које историјски одговарају неоакуту, мелодије која опонира типичном дугосилазном акценту, очекиваном за четвороакценатски систем којем истраживана област припада. Без посебне анализе за сада се не може коначно прецизирати карактер такве тонске линије која на читавом, доста широком простору не мора бити у свему истоветна.

Ареал који се оцртао и пунктови које смо овом приликом обухватили, претпостављамо, не представљају и крајње тачке где се чувају остаци овог акценатског архаизма. Приликом оцртавања граница, не сме се изгубити из вида чињеница да кладањски крај представља „најистуренију позицију акута у западнијим штокавским областима” (Ивић 1994: 245) (в. Реметић 1982; 2004). Нас, у овом моменту, интересује да ли трагови акута на штокавском терену могу чинити непрекинути ареал од Копаоника до Кладња у правцу север-северозапад, на једној страни, и докле ће се та граница постојања акута померити према северу, на другој страни, односно – које су крајње тачке његовога простирања на северној страни.

Судећи према нашој засад оформљеној мрежи пунктова, ова појава може се очекивати у троуглу између река Дрине, Саве и Колубаре. Као један од главних задатака у будућим истраживањима говора ове простране зоне недвосмислено се намеће праћење напоредног јављања двеју архаичних црта потврђених у досадашњим истраживањима на овом терену – незамењеног јата и трагова дугог акута.

СПИСАК ПУНКТОВА ПО ОБЛАСТИМА

Јадар (Тршић, Ступница, Симино Брдо, Бадања, Сипуља), *Рађевина* (Бела Црква, Липеновић, Шљивова, Ставе, Толисавац, Бастав, Комирић, Равнаја), *Подџорина* (Осладић, село Осечина, Остружањ, Драгодол, Царина), *Колубара* (Боговађа) и *Посавојманова* (Зукве) (в. Карту).

¹¹ У дијалекатским текстовима који прате студију *Морфолошке особености говора средње Колубаре*, дугоузлазни акценат на позицији неоакута забележен је у примеру: Ја била *мала* (Радовановић 2006: 162). На терену Ваљевске Подгорине истраживач је забележио још неке примере с дугоузлазним акцентом на позицији неоакута: *Прáвйш и́иј пòсиру* (Радовановић 2014: 342), *А ка сам била млада*, *вáл је до зéмљe* (Радовановић 2014: 61), *И дпe су òни довeли кúма* (Радовановић 2014: 354), *Дóћeм ја кúћи* (Радовановић 2014: 357). Ови примери, иако с обележеним дугим узлазним акцентом могли би се сматрати потврдама трагова неоакута (истицања курзивом су наша).

Северозападна Србија с пунктовима у којима су потврђени трагови неоакута

ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА

- Белић, Александар. Периодизација српскохрватског језика. *Јужнословенски филолог* XXIII (1958): 3–15.
- Белић, Александар. *Изабрана дела Александра Белића X. О дијалектима*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 2000.
- Драгин, Гордана. Неоакут у студеничким говорима. Божо Ћорић и др. (ур.). *Србиситички прилози, Зборник у част професора Славка Вукомановића*. Београд: Филолошки факултет, 2005, 89–92.
- Ивић, Павле. Неоакут на падинама Копаоника. *Зборник Мајице српске за филологију и лингвистику* XXXVII (1994): 239–246.

- Ивић, Павле. Српски дијалекти и њихова класификација. *Зборник Мајице српске за филологију и лингвистику* XL1/2 (1998): 113–132.
- Ивић, Павле. Српски дијалекти и њихова класификација II. *Зборник Мајице српске за филологију и лингвистику* XLII (1999): 303–354.
- Милорадовић, Софија. Косовско-ресавски говори Косова и Метохије. Статус унутар дијалекатске формације, преглед одлика и истражености. *Косовско-метохијски зборник* 8. Београд: САНУ, 2019, у штампи.
- Николић, М. Берислав. Главније акценатске особине у говору Ваљавске Колубаре. *Зборник Мајице српске за филологију и лингвистику* IX (1966): 77–95.
- Николић, М. Берислав. Тршићи говор. *Српски дијалектолошки зборник* XVII (1968): 367–463.
- Николић, М. Берислав. Колубарски говор. *Српски дијалектолошки зборник* XVIII (1969): 1–71.
- Петровић, Драгољуб, Снежана Гудурић. Неоакут на северном подножју Рудника. Срето Танасић (ур.). *Зборник Института за српски језик САНУ I*. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2008, 419–428.
- Петровић, Драгољуб. Напомене о говору Качера. *Зборник Мајице српске за филологију и лингвистику* XLII (1999): 383–394.
- Петровић, Драгољуб. Трагови неоакута у говорима југозападне Србије. Милета Букумирић (ур.). *Зборник радова Филозофског факултета универзитета у Приштини, Посебно издање посвећено проф. др Милосаву Вукићевићу*. Косовска Митровица: Филозофски факултет, 2010, 397–402.
- Петровић, Мирјана. Основне фонетске особине рађевског села Бела Црква. *Прилози проучавању језика* 36 (2005): 269–292.
- Радић, Првослав. Цртице о говору села Мрче у куршумлијском крају. *Српски дијалектолошки зборник* XXXVI (1990): 1–74.
- Радић, Првослав. Трагом једне Белићеве дијалектолошке екскурзије. О подјастребачким говорима. *Српски језик* V (2000): 381–406.
- Радић, Првослав. О говору јагодинског краја. Јудита Планкош (ур.). *Живот и дело академика Павла Ивића*. Суботица – Нови Сад – Београд: Градска библиотека Суботица, Матица српска, Филозофски факултет у Новом Саду, Народна библиотека Србије, Српска академија наука и уметности, Институт за српски језик САНУ, 2004, 251–271.
- Радић, Првослав. *Койаонички говор – етнографски и културолошки ирисијуй*. Београд: Балканолошки институт САНУ, 2010.
- Радић, Првослав. О траговима старосрпског акута у говорима Косова и Метохије (Путевима једног научног открића у Срба). Софија Милорадовић (ур.). *Косово и Метохија у цивилизацијским процесима I*. Косовска Митровица – Београд: Филозофски факултет Универзитета у Приштини – Завод за уџбенике, 2010а, 229–242.
- Радовановић, Драгана. Морфолошке особености говора средње Колубаре. *Српски дијалектолошки зборник* LIII (2006): 189–374.
- Радовановић, Драгана. Говор Ваљевске Подгорине. *Српски дијалектолошки зборник* LXI (2014): 7–366.
- Радовановић, Драгана, Жарко Бошњковић. Степен испитаности народних говора на подручју шумадијско-војвођанског дијалекта. *Јужнословенски филолог* LXV (2009): 229–265.
- Радоичић, Ивана. Фонолошки опис говора лепосавићке околине. *Прилози проучавању језика* 27 (1996): 32–52.
- РЕМЕТИЋ, Слободан. О незамењеном јату и икавизмима у говорима северозападне Србије. *Српски дијалектолошки зборник* XXVII (1981): 7–105.
- РЕМЕТИЋ, Слободан. Питање икавизма шумадијско-војвођанског дијалекта у свјетлу потврде фонолошког јата у неким србијанским говорима. *Научни сасијанак славистија у Вукове дане* 10/1 (1981а): 103–108.
- РЕМЕТИЋ, Слободан. О још једном незапаженом екавско-јекавском босанском говору. *Научни сасијанак славистија у Вукове дане* 11/2 (1982): 181–186.
- РЕМЕТИЋ, Слободан. О шесточланом прозодијском систему у говору Кладња и околине. Јудита Планкош (ур.). *Живот и дело академика Павла Ивића*. Суботица – Нови Сад – Београд: Градска библиотека Суботица, Матица српска, Филозофски факултет у Новом Саду, Народна библиотека Србије, Српска академија наука и уметности, Институт за српски језик САНУ, 2004, 651–660.
- САВИЧ, Виктор. Звуково значење надстрочних знакова в Святостефанском хрисовуле (1317–1318). *Славјанско и балканско језикознание, Палеославистика* 2 (2019): 315–348.

*

- РЕСО, Asim. Tragovi metatonijskog akuta u srpskohrvatskoj štokavštini. *Iz jezičke teorije i prakse*. Beograd: Naučna knjiga, 1987, 252–257.
- РЕМЕТИЋ, Slobodan, IVIĆ, Pavle. Osladić (OLA 62). Pavle Ivić (ur.). *Fonološki opisi srpskohrvatskih/hrvatskosrpskih, slovenačkih i makedonskih govora obuhvaćenih Opšteslovenskim lingvističkim atlasom*. Sarajevo: Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, 1981, 477–484.

Mirjana Petrović-Savić

TRACES OF THE NEOACUTE ACCENT
IN THE SPEECHES OF NORTHWESTERN SERBIA

S u m m a r y

The paper presents the preliminary results of our research into the existence of the neoacute accent in the territory of northwestern Serbia (Jadar, Radevina, Podgorina, Kolubara and Posavotamnava). The available linguistic materials show that this old accent is found in monosyllabic words (*dāj, njōj*), as well as in multisyllabic words (*rādī, cřkva, sūnčeva*). As far as parts of speech are concerned, it can be found in verbs, nouns, pronouns, adjectives and adverbs.

The examples presented in this paper lead to the conclusion that the neoacute accent can be found in northwestern Serbia, at least in traces. The identified examples presented in this paper confirm its existence and serve as the evidence that it in the observed area, it has not become identical with the long falling accent.

Институт за српски језик САНУ
Кнез Михаилова 36, 11000 Београд, Србија
Mirjana.Petrovic@isj.sanu.ac.rs

(Примљено: 31. марта 2020;
прихваћено: 5. јуна 2020)